

Protest eller psykose?

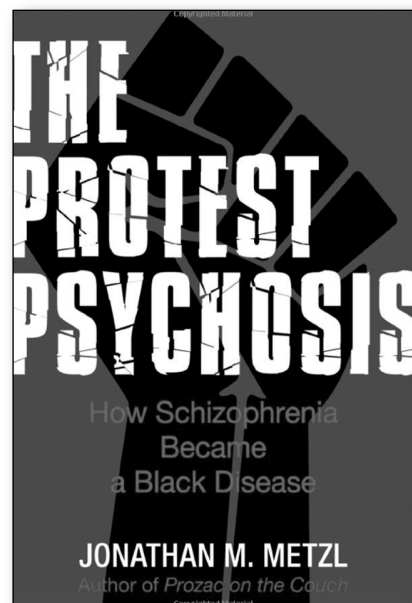
Anmeldelse af Tobias Abell

Denne fascinerende bog tager udgangspunkt i en meget amerikansk problematik: den samfunds- og racemæssige påvirkning af forståelsen og behandlingen af skizofreni. Selv om bogen udelukkende beskæftiger sig med et enkelt psykiatrisk hospital i det nordøstlige Michigan og til trods for, at den racemæssige problematik umiddelbart virker meget amerikansk, så giver læsningen grund til eftertanke også i dansk sammenhæng.

The Protest Psychosis beretter om patienterne på Ionia State Hospital for the Criminally Insane. Et hospital, der i mange år var en af USA's største mentale anstalter, og som dækkede imponerende 529 hektar og talte over 2.000 patienter. Men, ligesom mange andre psykiatriske institutioner i USA, svandt Ionia-hospitalet hurtigt ind under den såkaldte amerikanske "afinstitutionisering" i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne. I 1974 var antallet af indlagte således blot 300, og i 1975 blev stedet lukket som hospital for i stedet at genopstå som fængsel.

Forfatteren, Jonathan Metzl, har i et interview beskrevet, hvordan han var fascineret af hospitalets hurtige transformering og de spørgsmål som den rejste: Hvad havde ændret sig? Hvad var der sket med patienterne? Og hvorfor blev hospitalet genåbnet som netop et fængsel? Han gik derfor på jagt efter de gamle patientjournaler, og fandt ud af, at en stor del af hospitalets institutionelle hukommelse (fotografier, bøger, patientdiagrammer og rapporter samt andre artefakter) for en periode på godt 100 år var blevet arkiveret på et lager i Michigans statsarkiv. Metzl brugte et år på at opnå tilladelse til at forske i de meget personfølsomme oplysninger, og efter at have fået de nødvendige tilladelser, gik de næste fire år med en grundig gennemgang af oplysningerne om mere end 800 patienter.

Metzl selv betegner resultaterne af sin undersøgelse som "ubehagelige". I bogen beskriver han nærmere, hvordan patientoplysningerne ned til mindste detalje dokumenterede, hvilken menneskelig tragedie det ofte var at blive "opbevaret" på et psykiatrisk behandlingssted. Hvad Metzl fandt særligt foruroligende var, at kortere behandlingsdomme tit blev til livslange indespærringer. Derfor indeholdt patientjournalerne også mange breve fra patienter, som skrev til deres respektive

Jonathan M. Metzl
The Protest Psychosis. How Schizophrenia
Became a Black Disease.
Boston, 2011.

læge med udtalelser som: "Doktor, jeg tror virkelig, at jeg er helbredt" eller "Kære Doktor, jeg tror jeg er parat til at komme hjem", eller "du har ikke ret til at holde mig her". Af disse korrespondancer mellem behandlede og behandlere kunne Metzl ofte se mange års kamp for at blive udskrevet samt behandlernes svar, som almindeligvis var: "Du er der næsten" eller "Måske næste år". Ofte var det sidste dokument i journalerne dog en dødsattest fra hospitalets retsmedicinere, der markerede, at håbet om udskrivelse aldrig var blevet indfriet.

Med udgangspunkt i journalernes personlige beretninger gjorde Metzl en interessant opdagelse: Når han samlede de mange enkeltstående beretninger fremgik det, at forståelsen af diagnosen skizofreni havde ændret sig over tid og i stigende grad fremstod som påvirket af det samtidige politiske miljø i USA. Metzl afdækker således et

dramatisk køns- og racerelateret skift i anvendelsen af skizofrenidiagnosen på Ionia-hospitalet i løbet af 1960'erne. I perioden før 1960 så hospitalets læger skizofreni som en sygdom, der hovedsageligt ramte ikke-voldelige, hvide personer, herunder især kvinder fra landdistrikterne i Michigan. Hospitalets journaler understregede de negative virkninger af skizofrenien på disse kvinders evner til at udføre deres opgave som mødre og hustruer. Den typiske skizofrenipatient blev således ikke opfattet som truende eller farlig, men derimod som ude af stand til at tage sig af sig selv og sin familie. Men fra midten til slutningen af 1960'erne skiftede brugen af skizofrenibegrebet på hospitalet, og det bliver i stigende grad brugt til at diagnosticere hospitalets voksende andel af afroamerikanske mænd. Det måske mest chokerende ved Metzl's undersøgelse er, at det tydeligt fremgår, at denne gruppe af indlagte ikke kun blev diagnosticeret på baggrund af deres symptomer, men også med udgangspunkt i deres forbindelser til den samtidige afroamerikanske borgerrettighedsbevægelse.

De mænd, som blev sendt til Ionia-hospitalet, blev det på baggrund af domme der spændte fra væbnet røveri til deltagelse i civile-rettighedsprotester og ejendomsødelæggelse; og alt dette vel at mærke i en periode med stærke raceuroligheder som bl.a. Detroit-optøjerne i 1968. Af hospitalets journaler fremgår det, hvordan hallucinationer og vrangforestillinger (bl.a. "unaturlig" vrede rettet mod autoriteter og hvide) gjorde, at disse patienter blev set som trusler ikke kun for andre patienter, men også for sygehuspersonalet og i sidste ende for selve samfundet.

En af Metzl's vigtigste forklaringer på dette skift i hospitalspersonalets brug af skizofreni-diagnosen er skiftet i den officielle psykiatris definition af skizofreni. I 1968, midt i et politisk klima præget af dyb racekonflikt og social uro, udkom anden udgave af 'Diagnostic and Statistical Manual' (DSM-II). Her redefineres den paranoide undertype af skizofreni som en tilstand påvirket af maskulin krigeriskhed: "Patientens holdning er ofte fjendtlig og aggressiv", fremgår det af DSM-II, der desuden hævder, at "patientens adfærd har tendens til at være i overensstemmelse med dennes vrangforestillinger." En stor del af det datamateriale, som fremlægges i bogen, viser i forlængelse af dette, hvordan især begreber som "fjendtlighed" og "aggression" i stigende grad i 1960'erne og 1970'erne blev brugt til at retfærdiggøre diagnosticeringen af afroamerikanske mænd som skizofrene.

Metzl's behandling af dette kontroversielle emne udmærker sig ved ikke på noget tidspunkt at blive skinger eller fordømmende, og han forsøger heller ikke at placere skylden for politiseringen af skizofreni hos bestemte individer eller bestemte (fag-)grupper. I et interview efter bogens udgivelse har han om sin undersøgelse udtalt, at: "Formålet med min analyse er ikke at placere skylden eller definere problemet som individuel racisme. Jeg vil mene, at et forsøg på 'placering af aben' forsimples hvad der foregik. Mange af lægerne på Ionia-hospitalet ønskede virkelig at hjælpe deres patienter. Jeg har også talt med psykiatere, der var med til at udarbejde DSM-II, og som fortalte mig, at de prøvede at gøre deres bedste for at producere videnskabelige og objektive diagnostiske kriterier. Dette til trods dokumenterer min undersøgelse, at selv de mest videnskabelige diagnostiske kriterier kan komme til at afspejle de sociale miljøer, i hvilke de er produceret, en proces, jeg forstår gennem sprogets strukturelle eller institutionelle vold."

Det kan måske umiddelbart være svært at se, hvordan bogens emne, psykiatrien og samspillet mellem USAs hvide befolkning og det afroamerikanske mindretal, skulle være interessant også i en ikke-amerikansk sammenhæng. Til trods for den landspecifikke case forbliver bogen dog yderst relevant også for ikke-amerikanske læsere. En række af de tendenser, som Metzl skildrer, giver lignelser til nutidige problematikker i Europa og Norden: Den stigende frygt for og i forlængelse af denne en tendens til mere eller mindre fejlagtigt at generalisere i forhold til etniske eller kulturelle grupper, kan ses som en interessant parallel. Også i Danmark kan man på skræmmende vis se, hvordan bestræbelser på objektiv forskning ubemærket kan komme under pres i socialt eller ideologisk anspændte situationer. Også debatten om den store stigning i eksempelvis børn, der diagnosticeres med ADHD (tidligere kendt som DAMP) er et godt eksempel på, hvordan det kan være svært at bygge vandtætte skodder mellem individuel diagnose og samfundsmæssig udvikling. Og senest har slagsmålet om gerningsmandens diagnose i den chokerende tragedie på Utøya understreget, at idealet om en psykiatri, der udelukkende er en objektiv videnskab og som er uafhængig af det omgivende samfunds holdninger og meninger, er svær at opretholde.

*Tobias Abell er Cand.scient.pol.,
Sekretariatskoordinator i "Bedre Psykiatri".*